

Sproglige & terminologiske retningslinjer for oversættelse og revision af SNOMED-termer, i tre dele:

1. Sproglige principper (opdat. 13. januar 2011)

2. ”Affiks-tabel” (opdat. 29. september 2009)

3. Ugeskrift for Lægers forkortelsesliste (af januar 2005)

Forord

I efteråret 2003, forud for realiseringen af SUNDTERM-projektet – oversættelse af den amerikanske kliniske terminologi, SNOMED CT, til dansk – blev en række grundlæggende sprogligt-terminologiske principper vedtaget af en lille arbejdsgruppe bestående af lægerne Ulrich Andersen og Ole Terkelsen fra Sundhedsstyrelsen samt undertegnede konsulent. Det drejede sig om principbeslutninger, hvad angik sprogets status (herunder især valg af termtype) og sprogets korpus (herunder især ortografi). Disse blev i januar 2004 gennemgået sammen med oversættelsesbureauet Intertext og nedfældet i et notat af 27. januar 2004: "Principper ifm. oversættelse af SNOMED-termer (første udgave)". Ifm. selve SUNDTERM-projektet blev der efterfølgende etableret en tværfaglig Redaktionsgruppe, som fik til opgave at formulere og opdatere de sproglige retningslinjer og løbende tage stilling til generelle såvel som specifikke spørgsmål vedr. oversættelsen.

Et væsentligt sprogpolitisk spørgsmål var valget af termtype. Mens det medicinske fagsprogs terminologi førhen i høj grad var baseret på rent græsk-latinske termer, er den i de seneste årtier i stigende grad blevet til en inkonsekvent blanding af 1) rent græsk-latinske termer, 2) hybridtermer, dvs. nationaliserede varianter af de oprindelige latinske og/eller græske termer, og 3) rent danske termer. Dette er en logisk følge af dels yngre generationers dalende kendskab til græsk og latin, dels en stigende indflydelse fra engelsk, lægevidenskabens nye *lingua franca*, hvor nationaliseringsprincippet længe har hersket.

Etableringen af en klinisk terminologi på dansk var en god anledning til at indføre en mere konsekvent og konsistent linje. Der var enighed om, at hybridterminerne ikke blot i mange kliniske sammenhænge faktisk anvendes i stigende grad, men at de samtidig lever op til en række af de vigtigste krav, man må stille til det medicinske fagsprogs terminologi, nemlig:

- motivation: det bagved liggende begrebs indhold/betydning afspejles i termen
- international genkendelighed: udenlandske læger og patienter vil trods fordanskningen kunne genkende begrebet
- psykologisk acceptabilitet: klinikernes ønske om at bevare et fagsprog respekteres, og der tages i vidt omfang hensyn til etableret klinisk sprogbrug
- sproglig anvendelighed: termerne er nemme at udtale, konstruere og anvende i tekstuel sammenhæng.

Det har fra starten af projektet stået klart, at en 100% konsekvent linje i retning af at anvende hybridtermer overalt ikke var mulig. Således ville en fuldstændig hybridisering af græsk-latinske anatomiske termer være psykologisk uacceptabel (f.eks. *skafoidknogle* i stedet for *os scaphoideum*). Inden for anatomen er hybridtermer dog ofte blevet foretrukket ifm. overbegreber; således er *posterior lægmuskel* overbegreb for *musculus popliteus*, *musculus triceps surae* osv. Hvad angår diagnoser og procedurer, har den overordnede linje har været så vidt overhovedet muligt at anvende hybridtermer. Eksempler herpå er *kongenit hoftedysplasi* frem for *dysplasia coxae congenita*, *akut appendicit* frem for *appendicitis acuta* og *laparoskopisk excision af ovariecyste* frem for *excisio cystis ovarii laparoscopica*. I de tilfælde, hvor der slet ikke findes nogen hybridterm, er valget som regel faldet på den (fagsproglige) græsk-latinske term jf. *diabetes* frem for (den almensproglige) *sukkersyge*. Endelig findes der en række

eksempler på termer, hvor de rent danske termer er valgt, fordi de har vundet hævd eller langt oftest anvendes også i fagsproget jf. *hjerne-lunge-maskine* og *gul feber*.

Det har ofte været umuligt for Redaktionsgruppen at leve op til alle de ovennævnte termkrav på én gang, og der er derfor uundgåeligt foretaget valg, som ikke alle klinikere vil være enige i. Det skal dog understreges, at den oversatte SUNDTERM-term, den såkaldt ”foretrukne term”, ikke behøver at stå alene: Det vil være muligt for klinikerne at tilføje synonymer, hvis og når de føler behov for at tilpasse terminologien egne behov, ønsker og vaner.

Nærværende dokument indeholder:

1. **Sproglige principper:** en løbende opdateret og udvidet version af notatet fra januar 2004, inddelt efter emne i alfabetisk orden.
2. **Affiks-tabel:** en oversigt over de oftest anvendte præfikser og suffikser (forstavelser og endelser) af latinsk/græsk oprindelse, der kan anvendes som reference for oversættere og validatorer mhp. sikring af konsistent morfologi og ortografi (opbygning og stavning af termerne).
3. **Ugeskrift for Lægers forkortelsesliste:** en oversigt over almindeligt anerkendte forkortelser, som især kan være nyttig, hvis man støder på ikke-forklarede forkortelser i SUNDTERM-applikationens kilder – og evt. senere ifm. tilføjelse af synonymer til termerne.

Dokumentet skulle gøre det muligt for brugerne gennem fritextsøgning på emner eller specifikke termer at finde svar på de fleste rent sprogligt-terminologiske spørgsmål.

Asta Høy

1. Sproglige principper

*Opdateret 02. februar 2007,
udfærdiget af cand.ling.merc., ph.d. Asta Høy, konsulent for Sundhedsstyrelsen*

Introduktion, herunder prioritering hvad angår referencedokumenters og –værkers præskriptive status:

En stor del af disse Sproglige retningslinjer hviler på de almindelige, gængse retskrivningsregler, som anbefales i **Retskrivningsordbogen**. I tilfælde af tvivl vedr. sprogets status (valg af termtype) såvel som dets korpus (stavning/sammensætning) har nærværende **Sproglige retningslinjer** dog altid præskriptiv status og ”vinder” dermed over andre kilder. I tilfælde af tvivl kan det som et supplement være en fordel at foretage en søgning i SUNDTERM-applikationens dokument **Opsamling**, der løbende opdateres. Dokumentets fulde navn er ”Opsamlende ændringsliste vedr. SNOMED-oversættelser”, og her er så godt som alle ændringer foretaget ifm. revisionen i 2004 samt nyere ændringer registreret i tabelform inkl. eventuelle kommentarer vedr. de enkelte begreber og termer. Tabellen er sorteret i datoorden efter, hvornår ændringen er foretaget. I enkelte tilfælde er en principbeslutning blevet ændret på et senere tidspunkt, hvorfor man altid bør tage hensyn til den seneste beslutning.

Desuden indeholder SUNDTERM-applikationen en række kilder af høj validitet, ligesom der i afsnittene herunder i nogle tilfælde refereres til række andre højvalide kilder. Det drejer sig især om **Klinisk Ordbog** (16. udg., 2004), **Kemisk Ordbog**, **Lægemiddelkataloget** (www.lmk.dk) og **IUPAC-klassifikationen** (<http://www.labterm.dk>) og **Ugeskrift for Læger**. Den anvendte kilde indsættes som reference i kommentarfeltet.

Hvis en afklaring af spørgsmål stadig ikke er nået efter søgninger i kildematerialet eller en af disse kilder, må termen betragtes som et tilfælde, der sendes videre som ”tvivlsterm”.

* foran et ord i eksemplerne herunder angiver, at ordet *ikke* anbefales!

Organisme-navne (f.eks. bakterier, virus, planter, dyr)

I **Organism-hierarkiet** er der i vidt omfang anvendt internationale taksonomiske navne. Her er referencen <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/Taxonomy/Browser/wwwtax.cgi>. Disse navne skal bevares i deres internationale version og skal følge den internationale ortografi – også hvad angår store og små begyndelsesbogstaver i de enkelte ord (i SNOMED CT er der ind imellem fejlagtigt brugt små bogstaver!).

Når kategoribetegnelsen (f.eks. *family*, *genus*, *species* = familie, slægt, art) er medtaget i SNOMED CT på engelsk, medtages den også på dansk – i bestemt form og med lille begyndelsesbogstav. For oversættelsen af disse kategorier se Principbeslutninger (søg på "kategoribetegnelser"). Eks.:

Dependovirus (organism) = Dependovirus

Streptococcus pneumoniae (organism) = Streptococcus pneumoniae

Spirochaeta dentium (organism) = Spirochaeta dentium

Sandfly fever Naples virus (organism) = Sandfly fever Naples virus

Genus Equus = slægten Equus

Family Caliciviridae = familien Caliciviridae

Superclass Agnatha = overklassen Agnatha.

Ud over de taksonomiske navne forekommer der i *Organism*-hierarkiet en del samlebetegnelser/overskriftstermer på engelsk. De oversættes til dansk. Eks.:

Infectious agent = infektiøst agens

Arthropod-borne organism = leddyrsbåren organisme.

I **andre hierarkier** er referencen for de taksonomiske navne som ovenfor; for trivialnavne er det Klinisk Ordbog, subsidiært lærebøger om infektionsmedicin i applikationens kildemateriale.

Når det taksonomiske navn anvendes på engelsk, gøres det samme på dansk:

- *Infection by Ascaris suum (disorder)* = infektion med Ascaris suum
- *Chlamydia pneumoniae IgG level* = Chlamydia pneumoniae IgG-niveau.

Når der anvendes et trivialnavn på engelsk, gøres det samme på dansk jf. eks. 1-3 herunder. Det kan dog være svært at se, om der på engelsk er tale om det taksonomiske navn eller et engelsk trivialnavn. I disse tilfælde accepteres begge versioner jf. eks. 4-5 (husk bindestreg ifm. eponymer og kryds ved stort begyndelsesbogstav i applikationen!). Alternativt kan termen sendes i tvivl med en note om problemet.

- *Group B streptococcal pneumonia (disorder)* = pneumoni forårsaget af gruppe B-streptokokker (jf. KO: gruppe B-streptokokker = gruppebetegnelse/dansk trivialnavn)
- *Acute bronchiolitis due to respiratory syncytial virus (disorder)* = akut bronkiolit forårsaget af respiratorisk syncytialvirus [jf. KO & Infektionssygdomme og mikrobiologi: dansk trivialnavn]
- *Serologic test for herpes simplex (procedure)* = serologisk test for herpes simplex [jf. KO & Infektionssygdomme og mikrobiologi: dansk trivialnavn]
- *Adenovirus antigen (substance)* = adenovirusantigen *eller* Adenovirus-antigen [jf. KO: adenovirus = gruppebetegnelse/dansk trivialnavn; term kan evt. sendes i tvivl]
- *Chlamydia antibody level (procedure)* = klamydiaantistofniveau *eller* Chlamydia-antistof-niveau [term kan evt. sendes i tvivl]
- *Lathyrus poison(substance)* = latyrusgift *eller* Lathyrus-gift [term kan evt. sendes i tvivl].

Bestemt form/ubestemt form

Spørgsmålet om, hvorvidt et dansk/fordansket substantiv skal stå i bestemt eller ubestemt form, vedrører ikke mindst termer, der betegner en anatomisk lokalisation. Generelt gælder følgende retningslinjer:

Bestemt form skal vælges,

- hvis der kun er én af slagsen i kroppen
- og der samtidig refereres til hele organet eller kropsdelen:
Metabolisk og genetisk forstyrrelse, der afficerer leveren
Degenerativ ledsygdom i bækkenregionen
Fejlstilling af halebenet
Biopsi fra mavesækken.

Der er valgfrihed,

- hvis termen indeholder en opremsning af flere begreber (ubestemt form vil her ofte være at foretrække for at undgå, at termen bliver for ”tung”):
Mycosis fungoides i lymfeknuder i hoved, ansigt og/eller hals.

Ubestemt form skal vælges,

- hvis der er flere af slagsen i kroppen (dette forekommer ret ofte):
Kongenit anomali i endokrin kirtel
Inflammatorisk dermatose i kvindeligt kønsorgan
Bevægelse af øjenlåg ved bevægelse af øje.

Bindestreger

Hovedreglen på dansk er, at man sammenskriver i modsætning til engelsk, hvor man sammenstiller. Sammensætningsreglen gælder også, når der i sammensætningen indgår umodificerede græske/latinske ord (mht. sammensætninger, hvori indgår ord af anden fremmedsproglig oprindelse, se nedenfor):

*kardiolipin antistoffer — *kardiolipinantifstoffer*

*fase kontrast undersøgelse — *fasekontrastundersøgelse*

*laser revaskularisering — *laserrevaskularisering* (mht. *laser* se note i afsnittet Forkortelser!)

*colon-kirurgi — *colonkirurgi*

*pleura-dræn — *pleuradræn*

*varice-opereret — *variceopereret*

*aorta aneurisme — *aortaaneurisme.*

Der indsættes bindestreg i følgende tilfælde:

1) I ord, der **indledes med "ikke"**:

ikke infektiøs — *ikke-infektiøs*

ikke specificeret — *ikke-specificeret*

(undtagelse: *ikkeryger*).

2) I sammensætninger, hvori der **indgår tal, tegn eller forkortelser**:

* α kæde — *α -kæde*

*1 års alderen — *1-års alderen* (eller *1-års-alderen*)

*DNA molekyle — *DNA-molekyle*

*C vitamin — *C-vitamin* (NB: kan også skrives *vitamin C* ifølge Retskrivningsordbogen; men vi holder os til førnævnte version).

3) Hvis sammensætningen **består af flere led og der allerede er bindestreg i den første del** af ordet:

- *K-vitamin antagonist — *K-vitamin-antagonist*
- *hjælper-T lymfocytter — *hjælper-T-lymfocytter*.

4) Når der er tale om **sidestillede led**:

- *læbegane-spalte — *læbe-gane-spalte*,
- *mave-tarmkanalen — *mave-tarm-kanalen*
- *Di-Te-Pol vaccination — *Di-Te-Pol-vaccination*.

5) Hvis sammensætningens **første led består af flere enkeltstående ord**:

- *hepatitis C virus — *hepatitis C-virus*
- *fase 2 undersøgelse — *fase 2-undersøgelse*
- *cancer recti behandling — *cancer recti-behandling*
- *type 2 diabetes — *type 2-diabetes*.

6) Hvis den ene del af sammensætningen består af **et eller flere ord på et fremmedsprog**:

- *direct current konvertering (eller *direct currentkonvertering) — *direct current-konvertering*
- *neutralisations assay (eller *neutralisationsassay) — *neutralisations-assay*
- *Goretex mèche — *Goretex-mèche*.

7) Når der **indgår et proprium (personnavn, bakterienavn e.l.)** i sammensætningen:

- *Apgar score (eller *Apgarscore) — *Apgar-score*
- *Spiegel hernie (eller *Spiegelhernie) — *Spiegel-hernie*
- *Chlamydia infektion — *Chlamydia-infektion*

(Men: *gonokokinfektion*, fordi første led i termen IKKE er et proprium, men blot den forkortede, fordanskede version af bakterienavnet *Neisseria gonorrhoeae*.)

NB: Indgår der genitiv i en konstruktion indeholdende et eponym, bevares genitiv i stedet. Se afsnittet Genitivkonstruktioner ifm. eponymer!

8) Endelig indsættes der "**læsevenlighedsbindestreg**" i sammensætninger, hvor tre vokaler støder sammen.*Salpingooforit — *Salpingo-ooforit*.

Der kan være andre tilfælde, hvor det skønnes hensigtsmæssigt at indsætte en sådan læsevenlighedsbindestreg; i tilfælde af tvivl bør Redaktionsgruppen konsulteres.

Forkortelser

En del almindeligt forekommende forkortelser og akronymer (initialord) findes i listen på side 8-12 af Manuskriptvejledning for Ugeskrift for Læger (18. udg., januar 2002). Listen over forkortelser findes i sin fulde udstrækning i tredje del af dette dokument og kan være en nyttig reference. Almensproglige forkortelser kan findes i Retskrivningsordbogen (Dansk Sprognævn, Aschehougs forlag) og/eller Politikens Håndbog i nudansk (Henrik Galberg Jacobsen og Peter Stray Jørgensen).

Forkortelser bør så vidt muligt ikke anvendes i den foretrukne term. Nogle er dog så indgroede i enten almensproget eller i fagsproget, at de kan accepteres. Eksempelvis accepteres mht. (med hensyn til), mhp. (med henblik på), vedr. (vedrørende) og pga. (på grund af) samt LSD (lysergsyrediethylamid), ELISA (*enzyme-linked immunosorbent assay*) og EEG (elektroencefalogram). Enkelte forkortelser har ændret status fra at være akronymer til at blive opfattet som regulære ord, f.eks. *laser*. Derfor sættes der ikke bindestreg i sammensætninger med *laser*. Tvivlstilfælde sendes videre til Redaktionsgruppen.

En del forkortede former (akronymer og initialord) – især de meget almindeligt anvendte – skrives med småt. Således f.eks. *aids*, *hiv*, *ekg*, *tv*, *cd-rom*, *edb*, *p-pille*.

Se også under "Gen-navne".

Fremmedsproglige termer

Disse skrives og udtales på originalsproget.

I tilfælde, hvor der f.eks. er tale om **franske termer** i det danske fagsprog, medtages accenter, eks: *péan, tabatière, débridement*.

Engelske termer erstattes så vidt muligt – under hensyntagen til klinisk praksis – af danske/fordanskede termer. Ind imellem støder man på termer, der i den grad indgået i det danske fagsprog, at de kan betragtes som danske. Et par eksempler er *feedback* og *bias*. Ofte kan man vha. udtalen afgøre, om et ord kan betragtes som dansk. Er ordet optaget i Retskrivningsordbogen, kan det betragtes som dansk. I tilfælde, der giver anledning til tvivl, indsættes en note herom, og termen gives status af tvivl.

Ifm. **latinsk-græske termer** er referencerne Klinisk Ordbog (16. udgave), Anatomiens navne (Nørgaard og Holmboe, Arnold Busck) og til en vis grad ICD-10. For anatomiske termes vedkommende er referencen Anatomisk billedordbog (3. udg., 4. oplag fra 2000), idet termernes ortografi her er et resultat af beslutninger vedtaget af internationale udvalg af anatomer. Det kan her bemærkes, at følgende termer er blevet ændret ved anatomernes sidste revision:

*thyreoidea — *thyroidea*

*annulus — *anulus*.

*esophagus — *oesophagus* (sidste ændring jf. Søren Nørby, red. på Klinisk Ordbog, 16. udg.!).

Genitivkonstruktioner ifm. eponymer

Ifm. sygdomme, syndromer, symptomer og tegn opkaldt efter en eller flere personer er det almindeligt at anvende genitiv ved at tilføje s (eller apostrof, når navnet i forvejen ender på s) eller eventuelt helt at undlade genitiv og bruge en sammenstilling som f.eks. *Down syndrom. Indtil 2. juni 2005 har vi ifm. SNOMED-oversættelserne anvendt bindestreg i st.f. genitiv jf. f.eks. *Pinard-tegn eller *Mallory-Weiss-syndrom, hvilket dog medfører en ændring af udtalen i forhold til genitivkonstruktioner. Der er pr. 2. juni 2005 i Redaktionsgruppen taget beslutning om fremover at anvende genitiv under anvendelse af gængse retskrivningsregler vedr. genitiv som beskrevet i Retskrivningsordbogen. Eks.:

Pinards tegn, Creutzfeldt-Jakobs sygdom, Kochers symptom, Mallory-Weiss' syndrom.

Gen-navne (optræder ifm. f.eks. laboratorieundersøgelser)

Gen-navne består af en forkortelse skrevet med store bogstaver efterfulgt af bindestreg + ”gen”, f.eks. *CFTR-gen*. Information om gener generelt kan findes ved søgning på www.labinfo.dk eller www.genenames.org. På sidstnævnte adresse (HUGO) findes de korrekte navne i venstre kolonne ”Approved gene symbol”. Findes et gen-navn ikke i disse referencer, må det sendes videre til Redaktionsgruppen som tvivlsterm.

Hybridtermer (fordanskede græske/latinske termer)

Den mest udbredte måde at fordanske de græske/latinske termer på ligger et sted imellem de principper, man anvender på engelsk og fransk, og dem, man anvender i andre nordiske lande, hvor nationaliseringen er mere konsekvent (især i Norge og Island).

Det hovedprincip, som har vundet indpas i det danske fagsprog, er baseret på, at "udanske" bogstavkombinationer ofte erstattes (f.eks. c med k (foran a, o og u), ch med k, qu med kv, th med t, ou med u, æ med æ og oe med ø), at danske endelser føjes til i stedet for de græske/latinske, og at komposita (sammensatte termer) og kollokationer (termer i form af fraser bestående af fast sammentømrede ord) i øvrigt retter sig efter dansk syntaks. Eks.:

kardiel (jf. *cardialis*)
diagnostisk (jf. *diagnosticus*)
gastrisk (jf. *gastricus*)
palpation (jf. *palpatio*)
tyreotoksikose (jf. *thyreotoxicosis*)
tubulær (jf. *tubularis*)
akut myokardieinfarkt
astmatisk bronkit
endoskopisk retrograd kolangiografi
perkutan transluminal koronar angioplastik
reumatoid artrit.

Ofte falder en del af den oprindelige latinske/græske endelse væk ifm. fordanskningen (og af og til kan det som i et par af nedenstående eksempler endda være den eneste måde, hvorpå hybridtermen adskiller sig fra den latinsk-græske). Eks:

appendicit (jf. *appendicitis*)
otit (jf. *otitis*)
kirurgi (jf. *cheirurgia*)
pneumoni (jf. *pneumonia*)
sarkom (jf. *sarcoma*)
odontologi (jf. *odontologia*)
ødem (jf. *oedema*).

Hvad angår termer af græsk oprindelse, hvori indgår bogstavkombinationen "rrh" som f.eks. *gonorrhoea*, *diarrhoea* og *haemorrhagica*, er tidligere principbeslutning om dobbelt-r i hybridterminerne ændret pr. 050929 (sep. 05). Dvs. at hybridvarianterne med ét r foretrækkes som f.eks.: *gonoré*, *diaré*, *hæmoragisk*.

Kemiske og biokemiske betegnelser, indholdsstoffer i lægemidler, enzym- og hormonnævne m.v.

Undersøg allerførst, om termen dækker et begreb fra Materiale-hierarkiet ved at tjekke, hvad det fuldt specificerede navn (*Fully specified name/FSN*) for begrebet er! Hvis begrebet hører til dette hierarki, skal det altid staves i overensstemmelse med Kemisk Ordbog – således f.eks. *calcium* frem for *kalcium* og *polyethylen* frem for *polyetylen*. Findes stoffet eller dele af det ikke som opslagsord, kan en del af det evt. findes i nomenklaturafsnittet. Findes betegnelsen ikke i Kemisk Ordbog, retter man sig efter IFCC-IUPAC-klassifikationen på adressen <http://www.labterm.dk> (skriv søgeordet i feltet "Komponent el. synonym"). Her findes bl.a. en lang række biokemiske betegnelser samt hormon- og enzymnavne i den form, de anvendes i laboratoriterminologien.

For så vidt angår enzymnavne, gælder følgende principper for begreberne i Materiale-hierarkiet:

- græske bogstaver skrives ud, dog uden at blive fordansket (eks.: *alpha-*, *beta-*, *gamma-*)
- den internationale/engelske ortografi respekteres (jf. <http://www.expasy.org/enzyme>)
- Retskrivningsordbogens regler om sammenskrivning frem for sammenstilling respekteres (dermed falder afslutningsvokalen i det første ord af den engelske term væk på dansk jf. eks. 1, 2 og 3)
- Retskrivningsordbogens regler om indsættelse af bindestreg på dansk respekteres (jf. eks. 1 og 4).

Eks.: 1) *Glucose-6-phosphate dehydrogenase* = Glucose-6-phosphat-dehydrogenase
2) *nitrile hydratase* = nitrilhydratase

3) *saccharopine dehydrogenase* = saccharopindehydrogenase

4) *sucrose alpha-glucosidase* = sucrose-alpha-glucosidase.

I andre hierarkier følges ortografien i hovedopslagsordet/hovedtermen i Klinisk Ordbog jf. "tyroksin se ·thyroxin", hvor thyroxin er hovedterm, og "glycogen: se ·glykogen", hvor glykogen er hovedterm. Findes stofferne ikke her, er næste reference Retskrivningsordbogen (www.dsn.dk), dernæst Kemisk Ordbog. Hvad angår lægemidler, herunder injektions- og infusionsvæsker, er Danske Lægemiddelstandarder ALTID referencen: www.laegemiddelstyrelsen.dk (Danske Lægemiddelstandarder [+aktuelt årstal] kan her søges og downloades i pdf-format). Derfor bør man altid tjekke, om stoffet forekommer i denne reference!

Alle de stoffer, der her er tale om, vil kunne findes i Materiale- og/eller Produkt-hierarkiet. At ortografien af det tilsyneladende samme stof er forskellig i de to hierarkier, skyldes følgende systematik:

En term, der dækker et kemisk stof indeholdt i et lægemiddel, kan betragtes på to måder: Dels kan den være betegnelse for et bestemt indholdsstof i et lægemiddel (f.eks. *morfin*, *glykogen*), dels kan den være en generisk betegnelse for selve det kemiske stof, der er tale om (f.eks. *morphin*, *glycogen*).

Indholdsstoffer findes i SNOMED i Produkt-hierarkiet (Product), kemiske stoffer med deres generiske betegnelse i Materiale-hierarkiet (Substance).

Laboratorieundersøgelser (betegnelser for resultater af undersøgelser/test)

Hvis der i termer, der betegner resultater af laboratorieundersøgelser, ikke blot er tale om en kemisk, anatomisk eller anden kendt betegnelse, kan der søges i <http://www.labterm.dk> (vælg Søg og skriv søgeordet i feltet "Synonym eller komponent").

Findes svaret ikke her, kan termerne sendes videre til Redaktionsgruppen som tvivlstermer.

Præpositioner

Toleddede præpositioner som "indenfor" og "udfra" skrives i to ord, når de efterfølges af en styrelse, men i ét ord, når de står som selvstændige adverbialer jf. *Han befandt sig inden for døren.* / *Han befandt sig indenfor.* Eks.:

*graviditet udenfor livmoderen — *graviditet uden for livmoderen*

*fæstning af metal-coils inde fra — *fæstning af metal-coils indefra*

Ordstilling og syntaks

Spørgsmål vedr. ordstilling i termer, hvori der indgår et adjektiv, opstår både ifm. med korte og længere SNOMED CT-termer. Især kan de termer, der på engelsk indeholder et komma, efter hvilket der er hægtet et eller flere beskrivende adjektiver, udgøre et problem.

Som udgangspunkt respekteres danske retskrivningsregler; dvs. at adjektiver foranstilles:

*puls regelmæssig – *regelmæssig puls* (eng. term: *pulse regular*).

Hvad angår lange termer med flere adjektiver, kan det være vanskeligt umiddelbart at se, hvad det enkelte adjektiv lægger sig til/hvilket substantiv det fungerer som modifikator for. En direkte oversættelse vil overføre det samme problem til dansk og bevirke, at termen ikke lever op til det overordnede mål om motivation, dvs. at termen umiddelbart og entydigt skal afspejle begrebsindholdet. Derfor må ordstillingen ændres på dansk og kommaer så vidt muligt fjernes. Evt. tvivl om, hvilke substantiver de

enkelte adjektiver lægger sig til, kan afklares ved at se på oversigten over relationerne for de enkelte begreber ("stjernen" i CareCom-applikationen). Eksemplerne herunder illustrerer dette:

Eng: Open reduction of closed acromioclavicular dislocation, acute, with fascial graft (procedure)

Dansk: *åben reponering af akut lukket akromioklavikulær luksation, med fasciegraft*

(af oversigten over relationerne for dette begreb fremgår det nemlig, at *open* lægger sig til proceduren *reduction*, samt at såvel *acute* som *closed* lægger sig til tilstanden *dislocation*).

Eng.: Sprain thumb, metacarpophalangeal joint, radial collateral ligament

Dansk: *overstrækning af radiale kollateralligament i tommelfingers metakarpofalangealled*

Eng.: Excision of tumor from forearm area, deep, intramuscular

Dansk: *excision af dyb intramuskulær tumor i underarmsområde*

Eng.: Transection of obturator nerve, intrapelvic, with adductor tenotomy

Dansk: *transsektion af intrapelvin obturatornerve med adduktortenotomi*

Eng.: Application of finger splint, dynamic

Dansk: *anlæggelse af dynamisk fingerskinne.*

Singularis/pluralis

Der gælder ikke nogen helt faste regler på dette punkt. Som udgangspunkt respekteres singularis hhv. pluralis i den engelske term, så den danske version tilsvarende står i singularis hhv. pluralis. Eks.:

Multiple congenital malformations = Multiple kongenitte misdannelser

Nystagmus and other irregular eye movements = Nystagmus og andre uregelmæssige øjenbevægelser.

Der kan dog være tilfælde, hvor det er hensigtsmæssigt at afvige fra dette princip, fordi dansk klinisk sprogbrug adskiller sig fra engelsk – f.eks. ifm. *pain*, hvor man på dansk normalt vil tale om *smertes*, i hvert fald når den anatomiske lokalisering angives samtidig:

Pain in lumbar spine = Smertes i lænderygsøjlen.

Særlige ”problembørn”

Nedenstående liste består dels af termer, jeg har erfaring for ofte staves forkert, dels af termer, der faktisk kan staves på forskellige måder, men hvor vi har besluttet at vælge løsningen angivet med kursiv skrift:

*abces — *absces*

*adhærens — *adhærens* (når der er tale om vedhængende, sammenhængende i alm. betydning)

*adhærens — *adhærence* (når der er tale om sammenvoksning ifm. f.eks. peritoneum)

*anabol eller *anabolisk — *anabolsk*

*arrytmi — *arytmi*

*asthma — *astma** i – dog kun i (for)danske(de) termer! F.eks. bronkial astma, men: asthma bronchiale)

*attack — *atak*

*atrieflimmer — *atrieflimren*

*axon/axoner/axonal — *axon/aksoner/aksonal*

*bismut — *bismuth*

*chok — *shock* (= kredsløbskollaps)

*choriel — *korisk* (af substantivet *chorion* = den yderste fosterhinde)

*cirrhose — *cirrose*

*coecum — *caecum* (til trods for, at det ofte på dansk fejlagtigt udtales "søkum"!)

*cøkal — *cækal* (jf. *caecum*)

- *diarrhoea — *diaré*
- *exitabel — *excitabel*
- *exogen — *eksogen*
- *ekstirpation — *eksstirpation*
- *fetus — *foetus* (som latinsk-græsk term), *føtus* (som hybridterm), dog oftest på dansk: *foster*
- *gonorrhé — *gonoré*
- *haemorrhoidé — *hæmoride*
- *haemorrhagica — *hæmoragisk*
- *handikap — *handicap*
- *kardial — *kardiel*
- *chole — *kole* (*kole-* med k foretrækkes konsekvent i fordanskninger, også selv om hele det græske ord *chole* indgår i den danske afledning eller sammensætning. Det kan nemlig være meget svært at gennemskue, hvornår der er tale om hele det græske ord for galde: *chole*, hvor den ortodokse ortografi skal bevares, og hvornår der er tale om stammen *chol* som præfiks + binde-e, hvor reglerne tilskriver ortografi med k (*kole-*). Det er derfor besluttet i fordanskninger (såvel afledninger som sammensætninger) konsekvent at skrive det med k).
- *ledegigt — *leddegigt* (denne version giver flest hits på Google i fagsproglig sammenhæng)
- *myxødem — *myksødem*
- *natræmi — *natriæmi*
- *nosokomial — *nosokomial*
- *oksy-/oksi- — *oxy-/oxi-*
- *parafin — *paraffin*
- *plaque — *plaque* (ifm. dermatologi/oftalmologi)
- *plaque — *plak* (ifm. odontologi)
- *pre- — *præ-*
- *reflux — *refluks*
- *rhino- — *rino-*
- *skanning — *scanning*
- *skreening — *screening*
- *stadie — *stadium*
- *øsofagus — *oesophagus* (men: *øsofageal* – det er jo et adjektiv og dermed en fordanskning!)

Specielt SNOMED-relaterede spørgsmål

Typografiske tegn

Komma bruges i vid udstrækning på engelsk og kan accepteres på dansk. Det bør dog tilstræbes på dansk at konstruere en mere mundret, beskrivende og sammenhængende term, hvis termen på engelsk blot består af usammenhængende brudstykker. Eks:

Sprain thumb, metacarpophalangeal joint, ulnar collateral ligament = overstrækning af ulnart kollateralligament i tommelfingers metakarpofalangealled

Fracture, closed, comminuted, with displacement = lukket komminut fraktur med forskydning.

Tankestreg bruges i vid udstrækning på engelsk. Her tilstræbes der på dansk en konstruktion med foranstilling af det, der på engelsk følger efter en tankestreg. Eks.:

Urethral dilatation – female = uretral dilation hos kvinde;

Ventral hernia unspecified – irreducible = irreponibelt uspecificeret ventralhernie.

Skråstreg i engelske termer gengives som regel på dansk. Eks.:

T2a (IIA): Ovarian tumour with extension and/or implants on uterus and/or tube(s) (finding) = T2a (IIA): ovarietumor med direkte spredning til og/eller udsæd på uterus og/eller tuba(e) uterina(e)

Disorder of skin AND/OR subcutaneous tissue = sygdom i hud OG/ELLER subkutant væv.

Kolon gengives som regel på dansk. Eks.:

FH: cardiac disorder = familieanamnese: hjertesygdom
*feces consistency: normal = afføringskonsistens: normal*1/2.*

Parentes forsøges undgået på dansk. Hvis der ikke er taget principbeslutning om den pågældende type parentes (søg i kildedokumenter på ordet "parentes"), må spørgsmålet behandles i Redaktionsgruppen. Eks. på to forskellige løsninger:

cellulitis and abscess of cheek (external) = cellulit og absces på kind
mass concentration (property) = massekoncentration (egenskabsart).

Anførelstegn anvendes aldrig i danske termer.

Metategn (tags) gengives altid på dansk; det kan f.eks. dreje sig om angivelser af høj skrift/hævet skrift eller lav skrift/sænket skrift: ^ xxx^ / >xxx< (hvor xxx = ord eller tal).

Firkantet parentes som [D], [X] eller [EDTA] gengives, som den står.

Oversættelse af handlingsord, der IKKE afspejler, at der er tale om en procedure

I SNOMED CT er der en del eksempler på begreber især fra *Procedure*-hierarkiet, hvor termen blot udtrykker resultatet af en handling eller materiale anvendt ifm. en (underforstået) handling. Hvis der ikke foreligger noget princip om oversættelsen af termen eller relevante dele af den, skal oversættelsen følge den engelske term. Eks.:

split thickness skin graft (Procedure) = indgreb med anvendelse af delhudstransplantat
(ifm. *graft* anvendt i betydningen *grafting* tilsiger princippet en omskrivning)
biopsy of bone (Procedure) = knoglebiopsi
(ifm. *biopsy* i betydningen "biopsitagning" accepteres biopsi på dansk jf. klinisk sprogbrug).

Oversættelse af proprier ifm. Procedure-begreber

En del procedurer er navngivet efter den, der har udviklet metoden, hvorfor konstruktionen "[navn] [procedure]" er ret almindelig på engelsk. Findes den tilsvarende procedure på dansk i Klinisk Ordbog (KO) – oftest som genitivkonstruktion "[navn]s [procedure]", oversættes den i henhold hertil. Eks.:

Hartmann operation, rectal resection = Hartmanns operation, rektal resektion
Bracht maneuver = Brachts metode (kaldes sådan i KO).

Findes begrebet ikke i Klinisk Ordbog, og kan man ikke umiddelbart finde den danske term for proceduren, kan løsningen "[procedure] ad modum [navn]" vælges. Eks.:

Gritti-Stokes amputation = amputation ad modum Gritti (findes i KO på latin)
Talma-Morison operation, omentopexy = omentopeksi ad modum Talma-Morison.

Oversættelse af forskellige ord, der betegner træk/egenskab/art

"character"

- findes i to betydninger i SNOMED CT:

1) **art af** (konstrueres evt. med genitiv). Eks.:

headache character = art af hovedpine (eller: hovedpines art)

2) **karakter, væsen** (om person). Eks.:

emphatic character = empatisk karakter.

"characteristic" / "characteristics"

- oversættes med **træk vedr.** Eks.:

characteristic of extremity = træk vedr. ekstremitet
body weight characteristic = træk vedr. legemsvægt.

"feature"

- oversættes forskelligt, alt efter hvilket hierarki der er tale om:

1) *Observable entity*-begreber: **træk vedr.** (evt. **træk ved**). Eks.:

Q wave feature = træk vedr. Q-tak

2) *Body structure*-begreber: **struktur**. Eks.:

external anatomical feature = ekstern anatomisk struktur.

3) begreber fra andre hierarkier: **træk** (i de fleste tilfælde), **symptom** (ifm. psykiatrigreber). Eks:

Multiple malformation syndrome with facial defects as major feature =

multimisdannelsessyndrom med ansigtsdefekter som væsentligste træk

change in facial features = ændring af ansigtstræk

Severe depressed bipolar I disorder with psychotic features, mood-congruent =

svær depressiv bipolær sindslidelse type I med stemningskongruente psykotiske symptomer.

NB: *feature* kan i enkelte tilfælde forekomme i en anden betydning som i *Accidentally caught in architectural feature – element*; i dette tilfælde oversættes det f.eks. med "bygningssdel".

"observable"

Indledningsvis skal det slås fast, at tilføjelsen "(Observable entity)" i FSN (*Fully specified name*) indikerer, at begrebet tilhører *Observable entity*-hierarkiet (Træk-hierarkiet), samt at det pågældende begreb bliver til et fund (*finding*), når det får tildelt en værdi. Eks.: "blodtryk" (engelsk FSN *Blood pressure (Observable entity)*) versus "normalt blodtryk" (engelsk FSN *Normal blood pressure (finding)*). Selve ordet "observable" forekommer desuden i en del *Preferred terms* i *Observable entity*-hierarkiet og skal oversættes som følger:

1) når "observable" er substantiv på engelsk: **træk vedr.** Eks.:

body temperature observable = træk vedr. kropstemperatur

observable of sensation of touch = træk vedr. berøringssans.

Hvor termen på engelsk kun består af et adjektiv + *observable*, kan det være nødvendigt på dansk at indsætte ordet "forhold". Eks:

cardiovascular observable = træk vedr. kardiovaskulære forhold

2) når "observable" står som adjektiv og lægger sig til *feature*, oversættes med "observerbart træk". Eks:

observable feature of walking = observerbart træk ved gang.

"property "

- oversættes næsten altid med **egenskabsart**; vedrører måletekniske begreber i *Qualifier value*-hierarkiet. Eks.:

catalytic activity (property) = katalytisk aktivitet (egenskabsart)

property of measurement = egenskabsart ved måling.

NB: De få andre termer, hvori ordet *property* forekommer, repræsenterer begreber fra *Observable entity*-hierarkiet (kun to, nemlig: *muscle property* = egenskab ved muskel og *body fluid property* = egenskab ved kropsvæske) og andre hierarkier, hvor ordet har en helt anden betydning som f.eks. "ejendom" i *property negotiator (occupation)*.

"quality"

- oversættes normalt - og i (næsten) alle tilfælde ifm. begreber i *Observable entity* og *Finding*-hierarkierne – med **art**. Eks.:

heart murmur quality, musical = hjertelyd af melodisk art.

NB: Undtagelser er begreber omhandlende *voice quality* (stemmekvalitet) og begreber, hvor betydningen af *quality* er vurderende/værdiladet. Her oversættes normalt med **kvalitet**. eks.:

Quality inspector (occupation) = kvalitetskontrollør.

I tvivlstilfælde, hvor der ikke kan findes et entydigt svar på denne type spørgsmål i filen Opsamling eller Principbeslutninger, kan Asta Høy kontaktes på tlf. 75870100 eller mail astahoey@get2net.dk.

Termtyper og valg af termtyp

Latinsk-græske termer, hybridtermer eller danske termer?

Ifm. valget af term bør et vist niveau af **fagsproglighed** generelt tilstræbes. Sproget i patientjournalen er det kliniske sprog forstået på den måde, at f.eks. laboratorie- og andre undersøgelsesresultater udtrykkes, som de forekommer i journalen – dvs. med de termer, der anvendes inden for det pågældende speciale til kommunikation med klinikere. Generelt bør hybridtermer, dvs. fordanskede latinsk-græske termer, foretrækkes (se dog næste afsnit vedr. anatomibetegnelser). Eksempelvis foretrækkes altid *erythrocytter* frem for *røde blodlegemer*, uanset at begrebet på engelsk i flæng benævnes *erythrocytes* hhv. *red blood cells*. Ligeledes foretrækkes *oxygen-* som præfiks frem for *ilt-* jf. *oxygenoptagelse* og *oxygenforbrug*. I tilfælde af tvivl om valg af rent latinsk-græsk hhv. hybridterm på dansk kan den engelske term bruges som rettesnor: er den rent latinsk-græsk, er det acceptabelt også at anvende denne termtype på dansk.

Hvad angår **anatomibetegnelser**, gælder følgende retningslinjer:

- Når der henvises til en bestemt struktur og hvis der kun er én af slagsen i kroppen eller én i hver kropshalvdel, foretrækkes den latinsk-græske term. Eks.: *uterus*, *hypothalamus*, *sternum* (der findes kun én af slagsen i kroppen); *arteria iliaca*, *collum femoris*, *glandula parotidea* (der findes kun én i hver kropshalvdel).

Der er dog undtagelser fra denne regel, idet dansk eller hybridterm jf. klinisk sprogbrug ofte foretrækkes ifm. visse især større anatomiske enheder som *hjertet* frem for *cardia*, *ventriklen/mavesækken* frem for *gaster*, *leveren* frem for *hepar*, *kraniet* frem for *cranium*.

- Hvis begrebet er mere overordnet og/eller der er flere af slagsen, foretrækkes hybridterm. Eks.: *koronararterie*, *intraabdominale lymfeknuder*, *metakarpalligament*.

I tvivlstilfælde – hvis en hybridterm vanskeligt lader sig konstruere og/eller strider imod klinisk sprogbrug – kan termen baseres på latin/græsk. Eks.: *embolektomi af arteria carotis* frem for *embolektomi af carotid arterie*; *arterie i retina* frem for *retinal arterie*.

Præferencen for latinsk-græske termer ifm. anatomi er mere konsekvent i *Body structure*-hierarkiet end i de øvrige hierarkier; i sidstnævnte vejer klinisk sprogbrug tungere.

Hvornår man i klinikken foretrækker en latinsk-græsk term, en hybridterm eller en rent dansk term, kan der dog ikke opstilles helt faste og konsekvente regler for. I nogle tilfælde findes der ingen hybridterm jf. *diabetes / sukkersyge*, *otitis media / mellemørebetændelse*. Her vil man oftest i fagsproget foretrække den latinsk-græske term. I andre tilfælde er det almindeligt at anvende den rent danske term. Eks.: *hjørnegraviditet*, *mave-tarm-kanal*, *navlesnorsfremfald*, *lændesmerter*.

I tvivlstilfælde kan der søges dels i dokumentet Opsamling, dels i SUNDTERM-applikationens kildemateriale (f.eks. Ugeskrift for Læger) mhp. at finde belæg for valget af en hybridterm. Er der mange flere "hits" på den latinsk-græske hhv. den danske version af termen, bør den pågældende term dog foretrækkes. Der skal under alle omstændigheder i tilfælde, hvor der er foretaget en sådan søgning, indsættes en reference til de(n) anvendte kilde(r) i kommentarfeltet, og/eller termen sendes videre som tvivlsterm med en note.

Termernes ortografi

Se afsnittet "Hybridtermer" vedrørende disse termers ortografi og fordanskningsprincipperne.

Rent latinsk-græske termer staves og bøjes i overensstemmelse med latinske grammatiske regler, f.eks. *cervix uteri* (subst. i nominativ + subst. i genitiv), *os ethmoidale* (subst. + adj.), *nodulus / noduli* (subst. i singularis / pluralis). Latinsk-græske ord og termers ortografi bevares også, hvis de indgår i sammensatte termer (komposita) – når de vel at mærke optræder som **hele** ord. Eksempler: *thoraxkirurgi* (græsk+hybrid), *aortaklapudskiftning* (latin+dansk).

Ortografiske varianter som **arthritis* i st.f. *arthritis* eller **encefalitis* i st.f. *encephalitis* betragtes som ikke-korrekte.

2. ”Affiks-tabel”

Opdateret 29. september 2005

udarbejdet af Asta Høy, konsulent for SST

Nedenstående tabel inddelt i to dele er en oversigt over de mest almindeligt forekommende græske/latinske ordelementer, der optræder som præ- og suffikser i medicinske termer inkl. angivelse af ortografien i fordanskede termer (hybridtermer).

Listen er baseret på forskellige engelske, franske og svenske lingvisters lister over latinsk/græske præ- og suffikser samt Concise Oxford Dict., Dansk Fremmedordbog (Munksgaard), Medicinsk Terminologi (B.I. Lindskog, Nordiska Bokhandelns Förlag) og Anatomiens navne. Nærmere oplysninger om referencerne hos Asta Høy, astahoey@get2net.dk.

NB: Listen er ikke udtømmende og er beregnet til at skulle opdateres løbende. Der kan ligeledes stadig være ortografiske spørgsmål ifm. fordanskningerne, der bør vendes igen.

Forkortelser anvendt i parenteserne med etymologiske (sproghistoriske) oplysninger:

gr. = af græsk; lat. = af latin; eng. = forekommer i denne form i engelske termer; a = adjektiv; s = substantiv; v = verbum; præp = præposition; pron = pronomener.

Præfikser og stammer, der anvendes til foranstilling i medicinske termer

Latin/græsk	Dansk	Betydning
a- (se ab-)	a-	af; fra (= ab, bruges foran m, p, v)
a- (gr. a, an, præfiks)	a-; u-; ikke-	negation (a- foran konsonant, an- foran vokal)
ab- (lat. ab, præp)	ab-	af; fra (bliver til a- foran m, p, v og til abs- foran c, q, t)
abs- (se ab-)	abs-	af; fra (= ab, bruges foran c, q og t)
acro- (gr. akron, s)	akro-	top, spids, yderst
ad- (præp)	ad-	til, hen imod, ved (assimilieres til ac- foran c, ak- foran k, al- foran l osv.)
aer-/aero- (gr. 'aeros, s)	aero-	luft
alb- (albus, a)	alb-	hvid
allo- (gr. allos=2.)	allo-	anden, ulig, fremmed
ambi- (lat. ambo)	ambi-	begge, på begge sider, rundt om

Latin/græsk	Dansk	Betydning
amphi-; ampho- (<i>gr. amfi, præfiks</i>)	amfi-	omkring, på begge sider, rundt om, af begge slags
an- (<i>gr. a, an, præfiks</i>)	an-; u-; ikke-	negation (<i>a-</i> foran konsonant; <i>an-</i> foran vokal)
ana- (<i>gr. an'a, præp</i>)	ana-	<i>forsk. betydninger:</i> adskillelse, op, tilbage, gen-, på ny, modsat
angi-, angio- (<i>gr. ange'ion, s</i>)	angi-, angio-	kar (blod-)
anis-, aniso- (<i>gr. 'anisos, a</i>)	anis-, aniso-	ulig
ant-; anti- (<i>gr. anti, præp</i>)	anti-	mod, imod (<i>ant-</i> foran vokal og <i>h</i> i græske ord)
ante- (<i>beslæget med græsk anti-; lat. ante, præp</i>)	ante-	foran, forrest, fortil
anthropo- (<i>gr. anthropos, s</i>)	antropo-	menneske
ap-, apo- (<i>gr. apo, præp</i>)	apo-	bort fra, ud fra (<i>ap-</i> foran vokal og <i>h</i> i græske ord)
arch-, archeo- (<i>gr. a.</i>)	ark-, arkæo-	begyndelse, ur-
arachno- (<i>gr. arachne, s</i>)	arakno-	edderkop
arteri(o)- (<i>gr. arter'ia, s</i>)	arteri(o)-	pulsåre (oprindelig luftrør)
arthro- (<i>gr. 'arthron, s</i>)	artro-	led
audio- (<i>audire, v</i>)	audi-, audio-	hørelse
auto- (<i>gr. autos, pron</i>)	auto-	selv
bi-, bin-, bis- (<i>lat. bis, præfiks</i>)	bi-, bin-, bis-	dobbelt, fordobling, to gange
bio- (<i>gr. bios, s</i>)	bio-	liv
brachi(o)- (<i>lat. brachium, s / gr. brachi'on, s</i>)	braki-	vedr. arm
brachy- (<i>gr. brachys, a</i>)	braky-	kort
brady- (<i>gr. bradys, a</i>)	brady-	langsom
calor-	kalor-	varme
carbo- (<i>lat. carbo, s</i>)	karbo-	kul
cat(a)-	kat(a)-	ned, modsat
caud-	kaud-	hale
centi- (<i>lat. centum, s</i>)	centi-	hundrede
centri- (<i>lat. centrum, s</i>)	centri-	midtpunkt

Latin/græsk	Dansk	Betydning
cephal-, cephalo- (burde egtl. være kefal-/kefalo- jf. oprindelsen!) (<i>gr. kefal'e, s</i>)	cefal-, cefalo-	hoved
cerebro- (<i>lat. cerebrum, s</i>)	cerebro-	hjerne
cheil-, cheilo- (<i>gr. cheilos, s</i>)	keil-, keilo-	læbe
chiro- (<i>gr. cher/cheiros, s</i>)	kiro-	hånd
chol-, chole- (<i>gr. chol'e, s</i>)	kol-, kole-	galde
circa-	cirka-	om; omkring; ca.
circum- (<i>lat. circum, præp</i>)	cirkum-	om, omkring
co- (<i>con, cum, præp</i>)	co-	sammen, med, sam- (<i>col-, com-, con-, cor-/kol-, kom-, kon-, kor-?</i>)
colo- (<i>gr. colon, s</i>)	kolo-	tyktarm
colp-; colpo- (<i>gr. kolpos, s</i>)	kolp-, kolpo-	skød; moderskede-
contra-	kontra-	mod/imod
crur-	krur-	underben
cry-, cryo-	kry-, kryo-	frysning
crypto-	krypto-	usynlig, gemt
cycl-, cyclo-	cykl-, cyklo-	cyklisk, periode, ringformet
cyt-, cyto-	cyt-, cyto-	celle
de-	de-	af, bort, ned, ud af
deca- (<i>gr. deka</i>)	deka-	ti
deci- (<i>lat. decem</i>)	deci-	ti
dent-, dento-	dent-, dento-	tand
dex- (<i>lat. dexter</i>)	deks-	højre
dextro- (<i>lat. dexter</i>)	dekstro-	højre
di- (<i>gr. di-, præfiks</i>)	di-	dobbelt-
di-, dis- (<i>lat. præfiks, uden s foran vokal, f, g og m</i>)	dis-	u-, mis-, van-
dia- (<i>gr. dia, præp</i>)	dia-	gennem (+ fuldførelse, adskillelse, vekselvirkning)
dipl-, diplo-	dipl-, diplo-	dobbelt, i par
dis- (<i>gr. dis, a</i>)	dis-	dobbelt
dys- (<i>gr. dys-, præfiks</i>)	dys-	præfiks der ændrer grundordet: u-, mis-, van-, dårlig, mangelfuld
e- (<i>lat. ex, præp; gr. eks-, præp</i>)	e-	ud af/ud fra/bort fra

Latin/græsk	Dansk	Betydning
		(forkortelse for eks- anvendt foran b, d, g, i, j, l, m, n, r, v, u)
ec- (gr. eks-, præp)	ek-	ud af/ud fra/bort fra (anvendes foran visse konsonanter i st.f. eks-)
echino- (gr. echinos. s)	ekino-	pindsvin
ecto- (gr. ektos, præp)	ekto-	udenfor
em-	em-	i/inde i (anvendes foran b, p og somme tider m i st.f. en-)
en-	en-	i/inde i (NB: foran b, p og somme tider m anvendes em-)
encephal-; encephalo-	encefal-; encefalo-	hjerne
endo- (≠ exo-)	endo-	indvendig/indre
epi-	epi-	oven på, over, ved siden af
erythr-; erythro-	erytr-, erytro-	rød
eu-	eu-	god, normal, vel, ægte
ex- (se også e-)	eks-	ud af/ud fra/bort fra (NB: foran c bevares ex- som i excision)
exo- (gr. ekso, præp)	ekso-	ydre, udvendig, uden for
extra- (≠ intra-)	ekstra-	uden for/usædvanlig
extro- (≠ intro-)	ekstro-	uden for/usædvanlig = extra-
feto-; foeto-	føto-	foster
fibro-	fibro-	tråd
foeto-; fetto-	føto-	foster
frontal-	frontal-	pande
gemin-	gemin-	tvilling
ger-, gero-, geront-	ger-, gero-, geront-	alderdom, aldrig
gland-	gland-	kirtel
gluc-; gluco-	gluk-; glukto-	sukker (drue-); sød
glyc-, glyco-	glyk-, glyko-	som vedrører kulhydrater
gon-	gon-	knæ
gyn-, gyneco-	gyn-, gyneko-	kvinde
haem-, hem-, hemo, hemat-, hemato-	hæm-, hæmat-, hæmato-	blod-

Latin/græsk	Dansk	Betydning
hect-	hekt-	hundrede
hemi-	hemi-	halv-; halvside
hetero-	hetero-	ulig, fremmed
hex-	hex-	seks
hom-	hom-	ens, lignende
hyp-, hypo-	hyp-, hypo-	under, for lav, manglende
hyper-	hyper-	over, for meget, for høj, overskydende
idio-	idio-	egen, selv
il-	il-	negationen in- foran l
im-	im-	negationen in- foran b, m & p
in- (<i>lat. in, præp</i>)	in-	deri/ind-
in- (<i>lat. in-, præfiks</i>)	in-; ikke-	negation (<i>bliver til il- foran l, im- foran b, m og p, ir- foran r</i>)
infra-	infra-	nedenfor, under
inter-	inter-	mellem
intra-	intra-	ind i, indenfor
intro- (\neq extro-)	intro-	ind/indad
iso-	iso-	ligesom, samme
juxta-	juksta-	nær, ved siden af
kine(si), kines(io)-	kine(si); kines(io)-	bevægelse
leuc-, leuco-	leuk-; leuko-	hvid, som vedrører de hvide blodlegemer
litho- (<i>gr. lithos, s</i>)	lito-	sten
logo-	logo-	ord, tal
macro- (se ogs makro-)	makro-	stor
mal-, male-	mal-, male-	dårlig, ilde, forstyrret
mani-	mani-	sjælelig afvigelse
medi-, medio-	medi-, medio-	i midten, mod midten, som vedrører midtpunktet
mega(l)-, megal-	mega(l)-, megal-	stor
melan-, melano-	melan-, melano-	sort, mørkfarvet
meno-	meno-	menstruation
met-; meta-	met-; meta-	efter, mellem, ulig, om, over

Latin/græsk	Dansk	Betydning
metr-, metro-	metr-, metro-	livmoder
micro-	mikro-	mindre, meget lille
mill-	mill-	tusinde
mono-	mono-	en, enkelt
muco-	muko-	slim
my-, myo-	my-, myo-	muskel
necr-	nekr-	død krop
neo-	neo-	ny
nephr-; nephro-	nefr-, nefro-	nyre
neur-, neuro-	neur-, neuro-	nerve
nucl-, nucleo-	nukl-, nukleo-	kerne (celle-)
ob-, op-	ob-, op-	for, mod, til, ved
oligo-	oligo-	få, fåtallig
onk-	onk-	tumor, ?
ortho-	orto-	ret, rigtig, lige
oxid- (<i>gr. oxi-/oksys + eng. suffiks -ide</i>)	oxid-	iltforbindelse, ilte
oxy- (<i>gr. oksys</i>)	oxy-	iltholdig, sur
paed-; ped-; paedo-; pedo-	pæd-; pædo-	barn
paleo-	paleo-	gammel, ur-, fortidig
pan, pant-	pan-, pant-	al, hel
para-	para-	ved siden af, ud over
pato-	pato-	sygdom
pent-, penta-	pent-, penta-	fem
peri-	peri-	omkring, rundt om
phago-	fago-	som optager og fortærer
pharma(co)-	farma(ko)-	som vedrører lægemidler
phlebo-	flebo-	vene
phon-; phono-	fon-; fono-	lyd, røst
photo-	foto-	lys
poly-	poly-	mange, flere
post-	post-	efter
prae-; pre-	præ-	før
presby-	presby-	alder

Latin/græsk	Dansk	Betydning
pro-	pro-	før, foran, frem
pseud-, pseudo-	pseud-, pseudo-	falsk, uægte
psych-, psycho-	psyk-, psyko-	sjæl
pyo-	pyo-	pus
quadri-	kvadri-	fire, firdelt
radio-	radio-	stråle, stråling
recto-	rekto-	endetarm
reno-	reno-	nyre
retro-	retro-	bagom, bagud, tilbage, efter
rheo- (<i>gr. rheos, s</i>)	reo-	strøm; strømnings-
rheum- (<i>gr. rheuma, s</i>)	reum-	katar (<i>egtl. "det der flyder rundt i kroppen", af gr. rheein = at flyde</i>)
rhino- (<i>gr. rhis, rhinos, s</i>)	rino-	næse
rhizo- (<i>gr. rhiza, s</i>)	rhizo- (<i>undtagelsesvis bevares h jf. gængs praksis i UfL & andre steder</i>)	rod
sarc-	sark-	kød
semi-	semi-	halv
sens-	sens-	sind, følelse
sero-	sero-	som vedrører blodets serum
somat-, somato-	somat-, somato-	krop; kropslig
spinal-, spino-	spinal-, spino-	rygmarv
stomat-, stomato-	stomat-, stomato-	mund
sub-	sub-	nedenfor, under, lavere end normalt
super-	super-	over; mere end normalt; højere; større
supra-	supra	ovenfor; oven over; over
sy-	sy-	med; sammen med (= <i>syn</i> , bruges foran <i>s</i>)
syl-	syl-	med, sammen med (= <i>syn-</i> , bruges foran <i>l</i>)
sym-	sym-	med; sammen med (= <i>syn</i> , bruges foran <i>b, m</i> og

Latin/græsk	Dansk	Betydning
		<i>p)</i>
syn- (<i>gr. syn, p</i>)	syn-	med, sammen med <i>(bliver til syl- foran l; til sym- foran b, m og p; forkortes til sy- foran s)</i>
tachy-	taky-	hurtig
tetra-	tetra-	fire
tox; toxi; toxico-; toxo-	toks-; toksi-; toksiko-; tokso-	gift
trop-	trop-	drejning, vending
troph-	trof-	næring
ultra-	ultra-	forbi; hinsides; længere bort; mere end; overordentlig
uni-	uni-	en, enhed, enkelt
ur-, uro-	ur-, uro-	urin
ureter-	ureter-	urinleder
urethr-	uretr-	urinrør
vag-, vago-	vag-, vago-	som vedrører vagusnerven
vas-, vaso-	vas-, vaso-	blodkar

Suffikser og endelser, der ofte vil forekomme i SNOMED-termerne

Engelsk, latinsk eller græsk	Dansk	Betydning/Bruges om
(det engelske suffiks er som regel identisk med det latinsk-græske; derfor er de fulde etymologiske oplysninger ikke medtaget i første omgang, og der refereres blot til engelsk)		
-acusis (<i>gr. akuein, v</i>)	-akusi	høre
-aemia (<i>eng.</i>)	-æmi	blod
-aesthesia (<i>eng.</i>)	-æstesi	følelse
-algia (<i>eng.</i>)	-algi	smerte
-blast (<i>eng.</i>)	-blast	kim; primitiv celle
-dermia (<i>eng.</i>)	-dermi	hud, hudsygdom
-desis (<i>eng.</i>)	-desi	mellem to ben
-ectasia (<i>eng.</i>)	-ektasi	udvidelse
-ectomy (<i>eng.</i>)	-ektomi	fjernelse
-filia (<i>eng.</i>)	-fili	venskab, kærlighed, dragnig/binding til
-gene (<i>eng.</i>)	-gen	med udspring i
-graph(y) (<i>eng.</i>)	-graf(i)	noget skrevet eller tegnet (ifm. undersøgelser)
-iasis (<i>eng.</i>)	-iase	sygdom
-itis (<i>eng.</i>)	-it	betændelse
-lepsia	-lepsi	sygdomsanfald
-lithiasis (<i>eng.</i>)	-litiase	stensygdom
-logia	-logi	lære, specialitet
-logist (<i>eng.</i>)	-log	som er specialist inden for et område
-lysis (<i>eng.</i>)	-lyse	opløsning
-malacia (<i>eng.</i>)	-malaci	
-megalia (<i>eng.</i>)	-megali	forstørrelse (af organ)
-morph (<i>eng.</i>)	-morf	-formet, lignende
-odynia (<i>eng.</i>)	-odyni	smerte
-oma (<i>eng.</i>)	-om	tumor, udvækst

Engelsk, latinsk eller græsk (det engelske suffiks er som regel identisk med det latinsk-græske; derfor er de fulde etymologiske oplysninger ikke medtaget i første omgang, og der refereres blot til engelsk)	Dansk	Betydning/Bruges om
-osis (<i>eng.</i>)	-ose	sygdomstilstand
-oxia (<i>eng.</i>)	-oksi	iltningsgrad/-tilstand
-pathia	-pati	sygdom, lidelse
-penia (<i>eng.</i>)	-peni	brist
-phagia (<i>eng.</i>)	-fagi	æde, -optagelse
-phil (<i>eng.</i>)	-fil	se philia
-philia (<i>eng.</i>)	-fili	kærlighed, tilbøjelighed
-phlegia (<i>eng.</i>)	-plegi	lammelse
-phobia (<i>eng.</i>)	-fobi	skræk
-phone (<i>eng.</i>)	-fon	lyd, støj
-phylaxis (<i>eng.</i>)	-fylaksi	skyende
-plexia (<i>eng.</i>)	-pleksi	lammelse
-rrhagia (<i>eng.</i>)	-ragi	bristning, blødning
-rrhexia (<i>eng.</i>)	-reksi	bristning
-rrhoea (<i>eng.</i>)	-ré	udstrømning, udflåd
-rrhythmia (<i>eng.</i>)	-rytmi	taktfast rytme
-scopia (<i>eng.</i>)	-skopi	undersøgelsesmetode bestående i at se ind i kroppen
-stasis (<i>eng.</i>)	-stase	stop, standsning
-stenosis (<i>eng.</i>)	-stenose	forsnævring
-taxis (<i>eng.</i>)	-taksi	orden, ordning
-tomia	-tomi	indsnit (i organ)
-tonia	-toni	tryk, spænding
-troph (<i>eng.</i>)	-trof	næring
-uria (<i>eng.</i>)	-uri	i urinen, med urinen

3. Ugeskrift for Lægers forkortelsesliste

(januar 2005)

Forkortelsesliste

Udtryk	Forkortelse eller symbol
<i>Standardmåleenheder</i>	
becquerel	Bq
candela	cd
coulomb	C
<i>counts per minute</i>	cpm
<i>counts per second</i>	cps
<i>disintegrations per minute</i>	dpm
<i>disintegrations per second</i>	dps
elektronvolt	eV
<i>equivalent</i>	Eq
farad	F
gauss	G
grad Celcius	°C
gram	g
<i>gravity</i>	G
gray	Gy
henry	H
hertz	Hz
<i>hour, time</i>	h
molær	M
<i>month</i>	mo
newton	N
normal (koncentration)	N
ohm	W
omdrejninger per minut	rpm
osmol	osmol
<i>parts per million</i>	ppm
pascal	Pa
sievert	Sv
tesla	T
watt	W
<i>week</i>	wk
<i>year</i>	yr
<i>Statistiske udtryk *)</i>	
antal observationer	n
<i>correlation coefficient, korrelationskoefficient</i>	r
<i>degrees of freedom, frihedsgrader</i>	df
<i>international normalized ratio</i>	INR
<i>mean, middelværdi, gennemsnit</i>	x
<i>non-significant, ikke-signifikant</i>	NS
odds ratio	OR
<i>probability, sandsynlighed</i>	p
standarddeviation	SD
<i>standard error of the mean</i>	SEM
»student«s t-test	t-test

variansratio	F
<i>Andre</i>	
acceleration (se også gravitet)	g
<i>acquired immunodeficiency syndrome</i>	aids
<i>activities of daily living</i>	ADL
adenosindifosfatase	ADPase
adenosin 5'-difosfat (adenosindifosfat)	ADP
adenosin 5'-monofosfat (adenosinmonofosfat, adenylsyre)	AMP
adenosintrifosfatase	ATPase
adenosin 5'-trifosfat (adenosintrifosfat)	ATP
ad modum	a.m.
adrenokortikotrop hormon (adrenokortikotropin)	ACTH
akut myokardieinfarkt	AMI
<i>angiotensin converting enzyme</i> , angiotensin-konverterende enzym	ACE
antikoagulation(s-)	AK(-)
aqua destillata	aq.dest.
arteria	a.
arteriae (pluralis)	aa.
alaninaminotransferase	ALAT
antinukleær faktor	ANF
antistreptolysintiter	AST
aspartataminotransferase	ASAT
bacille Calmette-Guérin	BCG
<i>basal metabolic rate</i> , basalstofskifte	BMR
blodtryk	BT
<i>body mass index</i>	BMI
<i>body temperature, pressure, and saturated</i>	BTPS
<i>central venous pressure</i>	CVP
centralnervesystem	CNS
centrifugering, hastighed og varighed	g-min
cerebrospinalvæske	CSF
<i>chronic obstructive pulmonary disease</i>	COPD
citeret efter (i litteraturreferencer)	cit.
coenzym A	coA
computertomografi	CT
C-reaktivt protein	CRP
dagligt/daglige	dgl.
deoxyribonukleinsyre	DNA
defineret døgnosis	DDD
<i>deficit in attention, motorcontrol and perception</i>	DAMP
dexter, dextra, dextrum	dx.
dextro-	D-
effektiv dosis, median	ED50
elektrokardiogram	ekg
elektroencefalogram	eeg
elektromyogram	emg
endoskopisk retrograd koledokopankreatografi	ERCP
<i>enzyme-linked immunosorbent assay</i>	ELISA
enhed(er)	E
<i>enteric cytopathogenic human orphan</i> (virus)	ECHO
et alii	et al

etcetera	etc.
<i>ethylene diamine tetraacetic acid</i>	EDTA
externus, externa, externum	ext.
figur (med ciffer)	Fig.
forfatter(en)	forf.
forfattere (forfatterne)	forff.
forceret eksspirationsvolumen	FEV
forceret eksspirationsvolumen på 1 s	FEV1
forceret vitalkapacitet	FVC
follikelstimulerende hormon	FSH
gammaaminosmørsyre	GABA
<i>gas-liquid chromatography</i> , gaskromatografi	GLC
glandula	gl.
glandulae (pluralis)	gll.
gonokokantistof test	GR
gravitet (enhed for acceleration)	g
guanosin 5'-monofosfat (guanosinmonofosfat, guanylsyre)	GMP
<i>high density lipoprotein</i>	HDL
<i>human immunodeficiency virus</i>	hiv
<i>human T-lymphocytotropic virus</i>	HTLV
<i>human chorionic gonadotrophin</i>	HCG
hysterosalpingografi	HSG
hæmoglobin	Hb
højre	hø.
immunglobulin	Ig
incorporated	Inc.
inferior, inferius	inf.
injectable/injektion	inj.
<i>insulin dependent diabetes mellitus</i>	IDDM
intelligenskvotient	IQ
international(e) enhed(er)	IE
<i>international unit(s)</i>	IU
internus, interna, internum	int.
intet abnormt	i.a.
intraarteriel(t)	i.art.
intrakutant(t)	i.c.
intramuskulær(t)	i.m.
intravenøs(t)	i.v.
kontinuerligt positivt luftvejstryk	CPAP
kronisk obstruktiv lungesygdom	KOL
kvinde(r) (i tabeller)	>/
lævo-	>L-
laktatdehydrogenase	LDH
letal dosis, median	LD50
levi gradu	l.gr.
logaritme (i titalssystemet)	log
logaritme (naturlig)	ln
<i>low density lipoprotein</i>	LDL
ligamentum	lig.
ligamenta	ligg.
ligevægtskonstant	K

lupus erythematosus disseminatus	LED
luteiniserende hormon	LH
magnetisk resonans	MR
magno gradu	m.gr.
mand (mænd) (i tabeller)	?
medio gradu	med.gr.
<i>mean cell haemoglobin content</i>	MCHC
Michaëlis-konstant	Km
middelcellevolumen	MCV
millioner internationale enheder	MIE
morbus	mb.
musculus	m.
musculi (pluralis)	mm.
måned/måneder/månedlig	md./mdr./mdl.
negativ	neg.
nervus.	>n.
nervi (pluralis)	nn.
nikotinamid-adeninukleotid	NAD
nikotinamid-adeninukleotid, oxideret form, reduceret form	NADH
<i>non-insulin-dependent diabetes mellitus</i>	NIDDM
<i>non-steroid antiinflammatoric drugs</i>	NSAID
objektiv(t)	obj.
operation	op.
pagina	p.
paginae	pp.
parathyreoideahormon	PTH
partialtryk for CO ₂	PCO ₂
partialtryk for O ₂	PO ₂
per	/
<i>per cent, procent (efter tal)</i>	%
per os	p.o.
<i>periodic acid Schiff (farvemethode)</i>	PAS
perkutan transhepatisk kolangiografi	PTC
perkutan transluminal angioplastik	PTA
plasma-	>P-
polymerasekædereaktion	PCR
positiv	pos.
positron-emissionstomografi	PET
pro necessitate	p.n.
proteinbundet jod	PBI
quantum satis	q.s.
radiation (ioniserende, absorberet dosis)	rad
radio-allergosorbenttest	RAST
respirationskvotient	RQ
reumatoid arthritis test	RAT
reverstranskriptase-polymerasekædereaktion	RT-PCR
retikuloendoteliale system, det	RES
rhesus	Rh-
ribonukleinsyre	RNA
selektiv serotonin-genoptagelseshæmmer	SSRI
serotin-nonadrenalin-genoptagelseshæmmer	SNRI

serum-	S-
<i>single photon emission computer tomography</i>	SPECT
sinister, sinistra, sinistrum	sin.
standardatmosfære	atm
subjektiv(t)	subj.
subkutan(t)	s.c.
superior, superius	sup.
suppositorium	supp.
sænkingsreaktion	SR
tablet(tae)	tabl.
temperatur	temp.
tredimensionel	3D
tuberkelbaciller	TB-baciller
transitorisk cerebral iskæmi	TCI
tuberkulose	TB
<i>tumour necrosis factor</i>	TNF
<i>thyreoideastimulerende hormon</i>	TSH
ugentlig/ugentligt	ugtl.
ultralyd	UL
ultraviolet	UV
vena	>v.
venae (pluralis)	vv.
venstre	ve.
versus	vs.
<i>very low density lipoprotein</i>	VLDL
volumen	vol.
volumenratio (volumen per volumen)	vol/vol
Wassermanns, Meinickes og Kahns reaktioner	WR
<i>weight</i> , vægt	wt
<i>weight per volume</i> , vægt per volumen	wt/vol
<i>weight ratio (weight per weight)</i> , vægtratio	wt/wt
<i>World Health Organization</i>	WHO
<i>World Medical Association</i>	WMA
ætylendiamintetraacetat	EDTA

* Der henvises til afsnittet om terminologi og symboler i medicinsk statistik i Nordic biomedical manuscripts.

I øvrigt henvises til Retskrivningsordbogen; af de forkortelser, der er angivet her, bruges normalt den enkleste og korteste form, hvis der er flere former, eksempelvis mv. frem for m.v. og fx frem for f.eks.